

## НОВІ ПРОФЕСІЙНІ РОЛІ ВЧИТЕЛЯ В УМОВАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

### NEW PROFESSIONAL ROLES OF TEACHER IN THE CONDITIONS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL

У статті розкрито суть та особливості нових професійних ролей вчителя в Новій українській школі. Обґрунтовано необхідність організації перепідготовки вчителів-практиків та оновлення фахової підготовки майбутніх учителів до реалізації цих ролей. Потребують удосконалення зміст, форми й методи фахової підготовки студентів у аспекті формування їхньої здатності до реалізації нових професійних ролей в Новій українській школі.

Цілі статті: проаналізувати теоретичні основи нових професійних ролей учителя в умовах Нової української школи, з'ясувати ставлення вчителів до нових професійних ролей учителя та готовність їх виконувати, проаналізувати досвід фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка до реалізації нових професійних ролей.

Згідно з компетентнісним й особистісно орієнтованим підходами в Новій українській школі змінюються функції вчителя, що зумовлюють реалізацію ним нових професійних ролей фасилітатора, модератора, тьютора, коуча.

Проведене анкетування вчителів початкових класів свідчить про обізнаність більшості (80%) з нормативно-правовою базою організації освітнього процесу в Новій українській школі. Однак 20% з опитаних учителів відчують труднощі під час складання робочих програм, реалізації компетентнісного підходу в навчанні, під час планування й організації дослідницької, самостійної та творчої діяльності учнів. 30% з них відчують труднощі у використанні нових професійних ролей в умовах Нової української школи. Інші опитані вчителі (70%) таких труднощів не відчують і зазначають, що й раніше виконували більшість з перерахованих ролей, оскільки переконані, що головне завдання сучасного вчителя – не дати дітям знання в готовому вигляді, а організувати їхню активну самостійну навчально-пізнавальну діяльність, організувати навчання під час активної діяльності, створити умови для самостійного вирішення учнями дослідницьких завдань.

Проаналізовано досвід фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка до реалізації нових професійних ролей. Вона здійснюється з урахуванням основних тенденцій реформування освіти, нових підходів, методик, технологій Нової української школи. Так, навчальні програми педагогічних навчальних дисциплін та фахових методик, тематику курсових та кваліфікаційних робіт, програми кваліфікаційних іспитів, програми педагогічних практик оновлено відповідно до основних тенденцій Нової української школи. Також значна увага приділяється підготовці майбутніх учителів до виконання різних професійних ролей у початковій школі. Студенти аналізують сутність та особливості нових професійних ролей учителя, набувають

здатності виконувати ці професійні ролі в процесі квазіпрофесійної діяльності на практичних заняттях, набувають досвіду їх реалізації під час проходження різних видів педагогічної практики.

**Ключові слова:** Нова українська школа, професійні ролі вчителя, фасилітатор, тьютор, партнер, коуч, модератор.

In the article essence and features of new professional roles of teacher are exposed at New Ukrainian school. The necessity of organization of retraining of practical teachers-workers and updating of professional preparation of future teachers is reasonable to realization of these roles. In particular maintenance, forms and methods of professional preparation of students, need an improvement in the aspect of forming of their capacity for realization of new professional roles in New Ukrainian school.

Whole articles: 1) to analyse theoretical bases of new professional roles of teacher in the conditions of New Ukrainian school, 2) to find out attitude of teachers toward the new professional roles of teacher and readiness to execute them; 3) to analyze the experience of professional preparation of future elementary school teachers at Taras Shevchenko "Chernihiv Collegium" National University for realization of new professional roles.

In accordance with the competence and personality-oriented approaches in the New Ukrainian school, the functions of the teacher change, which causes him to realize new professional roles, such as: facilitator, moderator, tutor, coach. The conducted questionnaire survey of primary school teachers indicates that the overwhelming majority (80%) is aware of the legal framework for organizing the educational process in the New Ukrainian school. However, 20% of the surveyed teachers experience difficulties in compiling work programs, implementation of the competence approach in training, planning and organization of students' research, independent and creative activity. 30% of them have difficulty in using new professional roles in the context of New Ukrainian school. The rest (70%) do not experience such difficulties and note that most of the above roles have been fulfilled before, as they are convinced that the main task of the modern teacher is not to give children ready knowledge, but to organize their active independent educational and cognitive activity, to organize training in the process of active activity, to create conditions for students to solve research problems independently.

The experience of professional preparation of future elementary school teachers at the Taras Shevchenko "Chernihiv Collegium" National University for realization of new professional roles is analyzed. It is carried out taking into account the main tendencies of education reform, new approaches, methods, technologies of the New Ukrainian School. It is carried out taking into account the main tendencies of education reform, new approaches, methods, technologies of the New Ukrainian School. Thus, educational programs of pedagogical disciplines and professional methods, subjects of course and qualification works, programs of qualifying exams,

УДК 373.3.091.12.011.3-051

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085-2019-15-2-18>

**Лимар Ю.М.**,  
канд. пед. наук,  
доцент кафедри дошкільної  
та початкової освіти  
Національного університету  
«Чернігівський колегіум»  
імені Т.Г. Шевченка

**Чекан Ю.М.**,  
студентка магістратури  
факультету дошкільної,  
початкової освіти і мистецтва  
Національного університету  
«Чернігівський колегіум»  
імені Т.Г. Шевченка

*programs of pedagogical practices have been updated in accordance with the main tendencies of New Ukrainian school. Considerable attention is also given to preparing future teachers to perform various professional roles in primary school. Students analyze the nature and features of new professional teacher roles, acquire the ability to*

*fulfill these professional roles in the course of quasi-professional activity in practical classes, gain experience in their implementation during various types of pedagogical practice.*

**Key words:** *New Ukrainian school, professional teacher roles, facilitator, tutor, partner, coach, moderator.*

### **Постановка проблеми у загальному вигляді.**

Сьогодні суспільство висуває нові вимоги до професійних ролей педагога. Сучасний учитель втратив свою функцію основного джерела знань, організатора репродуктивного навчання учнів. Натомість від нього чекають організації взаємодії з учнями на засадах партнерства, поваги, врахування індивідуальних особливостей учнів, створення умов для розкриття їхнього потенціалу, використання сучасних технологій навчання, ініціативності, творчого підходу.

### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Роль учителя по-різному визначалася в кожному конкретну історичну епоху згідно з прийнятими тоді педагогічними концепціями. Так, представники гуманістичного напрямку в педагогіці (А. Дістервег, Я. Коменський, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, В. Сухомлинський, К. Ушинський) розглядали вчителя як носія й транслятора культурних цінностей від старшого до молодшого покоління. Проголошувалися принципи поваги до особистості учня, переважання діалогічних форм навчання, довіри та емоційної близькості вчителя й учнів.

Сучасними вченими (Н. Бібік, І. Дичківською, В. Моляко, О. Савченко та іншими) розроблено теоретичні основи готовності вчителів до використання нових професійних ролей.

**Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми.** Аналіз нормативних документів, наукових досліджень та досвіду роботи вчителів щодо особливостей роботи вчителя в Новій українській школі (далі – НУШ) свідчить про необхідність здійснення досліджень, спрямованих на організацію перепідготовки вчителів-практиків та оновлення фахової підготовки майбутніх учителів до реалізації нових професійних ролей. Потребують удосконалення зміст, форми й методи фахової підготовки студентів у аспекті формування їхньої здатності до реалізації нових професійних ролей в НУШ.

**Мета статті** складається з таких частин: 1) проаналізувати теоретичні основи нових професійних ролей учителя в умовах НУШ; 2) з'ясувати ставлення вчителів до нових професійних ролей учителя та готовність їх виконувати; 3) проаналізувати досвід фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка до реалізації нових професійних ролей.

### **Виклад основного матеріалу дослідження.**

Учитель відіграє значну роль у формуванні нового, інформаційного типу суспільства, тому він

повинен бути прикладом у постійному прагненні до оновлення знань, в оволодінні передовими технологіями, розвитку свого творчого, гуманітарного мислення. Будучи одним з кращих представників української інтелігенції, вчитель повинен поєднувати в собі не тільки глибокі знання і професіоналізм в галузі викладання предмета, але й моральну чистоту, високу загальну культуру, соціальну толерантність, стриманість у поведінці та судженнях [1].

Учитель в умовах НУШ здійснює такі функції: є джерелом знань для учнів як під час уроків, так і в позаурочній діяльності, забезпечує охорону життя і зміцнення здоров'я дітей, виконує управлінську функцію, організовує освітню діяльність учнів, створює педагогічні умови для успішного навчання, розвитку та виховання дітей, здійснює педагогічну освіту батьків, регулювання та узгодження виховних впливів сім'ї та школи, виконує функцію класного керівника [8, с. 23].

Реалізація цих функцій пов'язана з виконанням нових професійних ролей вчителем. Роль учителя – це сукупність нормативно схвалених приписів (вимог), що пред'являються до професійної поведінки педагогічного працівника, яка контролюється уявленням його самого і оточення про цю роль, про необхідні дії в конкретній педагогічній ситуації [3].

Реалізація педагогіки партнерства, компетентнісного та особистісно орієнтованого підходів у НУШ зумовлює реалізацію вчителем нових професійних ролей фасилітатора, тьютора, коуча, модератора.

Розглянемо детальніше кожен з наведених вище професійних ролей учителя в умовах НУШ [6].

Фасилітатор (від англ. “facilitate” – сприяння, допомога, полегшення) – це вчитель, який стимулює, направляє процес самостійного пошуку інформації та спільної діяльності учнів. Учитель-фасилітатор організовує ефективне спілкування, обмін думками, вироблення спільного рішення всіх учасників обговорення, займаючи нейтральну позицію.

Тьютор (від англ. tutor – учитель) – особа, що веде індивідуальні або групові заняття з учнями, студентами, репетитор, наставник, опікун. На думку науковців, тьютор працює за допомогою питань, а звичайний вчитель – відповіддей [6]. Така роль учителя важлива під час дистанційного на інклюзивного навчання.

Коуч (від англ. coaching – тренерство) – це не просто роль, а професія, призначення якої –

сприяти учням в досягненні їхніх життєвих цілей, розвитку та успіху [7].

Модератор (від англ. moderator – регулятор, посередник) – особа, яка організовує групову роботу, активізує й регламентує процес взаємодії учасників групи на основі демократичних принципів, забезпечує ділове спілкування, протоколювання процесу обговорення, проміжних і підсумкових результатів групової дискусії [7].

Для виявлення ставлення вчителів початкових класів до нових професійних ролей учителя в Новій українській школі, а також готовності їх виконувати було проведено анкетування й бесіди з учителями Київської школи I ступеня № 6 та Чернігівського ЗЗСО № 29. В опитуванні взяло участь 10 учителів початкової школи.

Проведене анкетування свідчить про обізнаність більшості вчителів (80%) про нормативно-правову базу організації освітнього процесу в НУШ. Однак 20% з опитаних учителів відчують труднощі під час складання робочих програм, реалізації компетентнісного підходу в навчанні, під час планування й організації дослідницької, самостійної та творчої діяльності учнів. 30% з них відчують труднощі у використанні нових професійних ролей в умовах НУШ. Під час бесід вони відзначають складність відходу від репродуктивного навчання (за допомогою репродуктивного навчання діти отримують міцніші знання, вчителю легше готуватись, організувати й перевірити результати репродуктивного навчання), складність відмови від авторитарного стилю спілкування з учнями (легше підтримувати дисципліну, учні завжди погоджуються з учителем). Інші опитані учителі (70%) таких труднощів не відчують і зазначають, що й раніше виконували більшість з перерахованих ролей, оскільки переконані, що головне завдання сучасного вчителя – не дати дітям знання в готовому вигляді, а організувати їхню активну самостійну навчально-пізнавальну діяльність, організувати навчання в процесі активної діяльності, створити умови для самостійного вирішення учнями дослідницьких завдань (з відповідей учителів).

Необхідність реалізації нових професійних ролей учителем в Новій українській школі вимагає відповідного оновлення змісту, форм і методів фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи. У Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка така підготовка здійснюється з урахуванням основних тенденцій реформування освіти, нових підходів, методик, технологій Нової української школи. Так, навчальні програми педагогічних навчальних дисциплін та фахових методик, тематику курсових та кваліфікаційних робіт, програми кваліфікаційних іспитів, програми педагогічних практик оновлено відповідно до основних тенденцій НУШ [5]. Значна

увага приділяється підготовці майбутніх учителів до виконання різних професійних ролей у початковій школі. На лекційних і практичних заняттях студенти аналізують сутність та особливості нових професійних ролей учителя НУШ. Під час практичних занять з педагогічних навчальних дисциплін і методик викладання навчальних предметів у початковій школі студенти набувають здатності виконувати ці професійні ролі під час квазіпрофесійної діяльності. Наприклад, проводячи фрагмент розробленої ранкової зустрічі зі студентами групи, майбутні педагоги вчаться виконувати роль фасилітатора [2]. Під час проходження різних видів педагогічної практики майбутні вчителі спостерігають за реалізацією нових професійних ролей учителем, а також набувають власного досвіду в цьому напрямі.

Однак підготовка майбутніх учителів у досліджуваному напрямі потребує вдосконалення. На нашу думку, необхідним є збільшення кількості творчих завдань, використання нових форм організації діяльності студентів, тренінгів тощо. Це сприятиме усвідомленню, поглибленню знань майбутніх учителів щодо нових професійних ролей в НУШ, а також формуванню їхньої здатності виконувати ці ролі під час власної педагогічної діяльності.

**Висновки.** Теоретичний аналіз показав, що у вчителя сучасної початкової школи з'явилися нові професійні ролі фасилітатора, модератора, тьютора, коуча. Аналіз результатів проведеного анкетування серед учителів початкових класів показав загалом їхнє позитивне ставлення й готовність до виконання цих ролей. Однак значна частина вчителів відчуває труднощі у реалізації нових професійних ролей, що зумовлює необхідність їхньої відповідної перепідготовки. Вивчення досвіду фахової підготовки майбутніх учителів початкової школи свідчить про необхідність її вдосконалення у напрямі формування їхньої здатності до реалізації нових професійних ролей в НУШ.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в розробленні та впровадженні в процес підготовки та перепідготовки вчителів початкової школи системи спеціальних завдань з формування здатності виконувати нові професійні ролі.

#### БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Державний стандарт початкової загальної освіти. Київ, 2018. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-rochatkovoyi-osviti> (дата звернення: 10.07.2019).
2. Лимар Ю.М. Підготовка майбутніх учителів до проведення ранкових зустрічей у початковій школі. *Педагогічна освіта: теорія і практика* : збірник наукових праць / Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка ; Інститут педагогіки НАПН України / гол. ред. Лабунець В.М. Вип. 25 (2–2018). Ч. 2. Кам'янець-Подільський, 2018. С. 180–185.

3. Муқан Н.В. Неперервна педагогічна освіта вчителів загальноосвітніх шкіл: професійне становлення та розвиток (на матеріалах Великої Британії, Канади, США) : монографія. Львів : Вид. Львівської політехніки, 2010. 284 с.

4. Нові професійні ролі вчителя. URL: [https://metodialogu.blogspot.com/2017/11/blog-post\\_90.html](https://metodialogu.blogspot.com/2017/11/blog-post_90.html) (дата звернення: 12.07.2019).

5. Освітньо-професійна програма. Початкова освіта та інформатика першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю 013 «Початкова освіта» галузі знань 01 Освіта. Кваліфікація Бакалавр початкової освіти. Вчитель початкової школи : навчально-методичне видання / уклад. С.І. Стрілець,

Ю.М. Лимар, Н.М. Стрілецька. Чернігів : НУЧК імені Т.Г. Шевченка, 2018. 36 с.

6. Професійне вдосконалення педагога у контексті концепції «Нової української школи». URL: <https://naurok.com.ua/2018p>. (дата звернення: 9.06.2019).

7. Сіраєва Л.Є. Розвиток освіти дорослих в Україні (друга половина XX ст. – початок XXI ст. : монографія / за ред. С.О. Сисоєвої ; АПН України, Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих АПН України. Київ : ТОВ ВД «ЕКМО». 2010. 420 с.

8. Шевчук І. «Нові ролі» педагога. *Методичні діалоги* : інтернет-газета Віньковецького РМК. URL: <http://metodialogu.blogspot.com> (дата звернення: 12.06.2019).